

УДК 124.5:316.42

Унгурян Іванна, Цинтила Олена

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДУХОВНОСТІ ЛЮДИНИ В ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Предметом розгляду статті є динаміка духовності в контексті становлення культурної антропоідентичності в умовах соціокультурної дійсності. Окреслено модифікації духовності, характерні для сучасної культурної ситуації дезорієнтації людини, та втрати ціннісних орієнтацій. Визначено потребу у новому синтетичному рівні духовності, що уможливить вихід людства на високий культурно-цивілізаційний рівень.

Ключові слова: людина, духовність, культура, ідентифікація, квазіадуховність, антиадуховність.

Unguryan I., Cynčila O. Transformation of spirituality of man is in the process of modern cultural authentication

The author investigates the problem of dynamics of spirituality in the context of becoming of cultural of own identity in the conditions of sociocultural reality. Modifications of spirituality are outlined characteristic for a modern cultural situation disorientations of person and losses of the valued orientations. A requirement is certain in the new synthetic level of spirituality that will do possible the exit of humanity on a high in a civilized manner-civilization level.

Key words: person, spirituality, culture, authentication, antispirituality.

Унгурян И., Цинтила Е. Трансформация духовности человека в процессе современной культурной идентификации

Предметом рассмотрения статьи является динамика духовности в контексте культурной антропоидентичности в условиях социокультурной действительности. Обозначено модификации духовности, характерные для ситуации дезориентации человека и утраты ценностных ориентаций и необходимость в новом, синтетическом уровне духовности, который сделает возможным выход человечества на высокий культурно-цивилизационный уровень.

Ключевые слова: человек, духовность, культура, идентификация, квазидуховность, антидуховность.

Сучасне суспільство характеризується принципово новою культурною ситуацією, яка ще не отримала чіткого й адекватного філософського обґрунтування. Це проявляється в поняттєвому релятивізмі, що істотно ускладнює її ідентифікацію. Відсутність сталості, статичності та стабільності наявних соціальних систем можна вважати наслідком інтенсивного пошуку людьми власної ідентичності, переходом до нової культурної парадигми.

Крах попередніх ідентичностей потребує формування нових, співвідносних із викликами сьогодення. Зазначимо, що під ідентичністю тут розуміється процес, завдяки якому соціальний агент усвідомлює себе і конструює смисли навколо якоїсь культурної властивості або сукупності властивостей [1, с. 25]. Ідентичність як «...це хто ми, звідки ми є. Власне, це те підґрунтя, на якому наші смаки та бажання, думки та прагнення набувають смислу» [3, с. 36]. Пошуки нових форм ідентичності набувають особливого значення, бо ж сучасна культурна ситуація створює стан невизначеності, нового рівня свободи, яка межує іноді з аномією. Нововведення, викликані бурхливим розвитком інформаційних технологій, не лише дають нові шанси й можливості, а й підвищують ступінь ризиків, наслідки яких можуть позначитися на долі людства.

Культура трансформується, змінюючи спосіб життя людей, систему цінностей і настанов, що визначають становище людини у світі. Зокрема, розмиваються традиційні форми ідентичності, зникає відчуття причетності до певного оточення, сталих і визначених цінностей та орієнтирів. Людство дезорієнтоване у світі, відірване від онтологічно-сміслових початків власного існування. У цьому контексті виявляється сукупність негативних тенденцій і процесів, що віддзеркалюють загальну духовну кризу людства і кризу самоідентифікації окремого індивіда. Натомість, утверджується культ масового споживацтва, гонитва за матеріальними благами, престижем, іміджем, зовнішньою респектабельністю, статусом, епатажем. Посилюється процес активного тотального відчуження людини від природної та соціальної реальності, від глибин внутрішнього духовного світу.

Духовна культура, що формується в епоху постмодерну, розвиває попередню багатовікову традиційну духовно-моральну домінуючу соціокультурного буття, пропонуючи досить відносні, релятивні, а відтак, сумнівні світоглядно-аксіологічні орієнтири [2, с. 36]. Найвищі прояви людського духу все частіше витісняються анти- та псевдодуховними видами активності. Так, за красою видають потворність, а порядок стає хаосом тощо. Це дуже помітно у сучасних умовах викривлення істинних цінностей: користь розуміється як споживацтво, добро стає престижністю, творчість вироджується в імітацію, моду, а свобода – в свавілля. Активно шириться пропаганда аномального в різних його видах: театр абсурду; філософія абсурду; психоделічна філософія; наркотична антикультура; романтизація злочинця (коли останні зображуються як герої), надмірна увага до відхилень у сексуальній поведінці (садизму, мазохізму); пристрасть до зображення психопатології, хворобливих проявів людської психіки.

Сьогодні, з одного боку, проявляються нові прояви духовності в культурі, з'являються психодуховні практики, що виходять за межі і релігійного, і сцієнтичного пояснення. З іншого – під сумнів підпадає духовність як така, нівелюються її сутнісні характеристики, ігнорується творчий потенціал. Тому важливо адекватно представити в системі сучасного знання весь духовний потенціал, закладений у людині.

Сучасні підходи до визначення духовності, їх інтерпретаційні моделі доволі часто носять вузькоспеціалізований однобічний характер. На їх основі духовність редукується то до різних аспектів культури (мистецтва, релігії, моралі), то до, власне, особистісних характеристик особистості. Найбільш прийнятним є культурфілософський підхід, що дозволяє цілісно охоплювати багатоманітність духовності в системі людина-соціум-світ. За такого підходу, до основних антропологічних характеристик духовності належать: висока моральність, творча духовна активність, що послуговується одвічними людськими цінностями – Істиною, Добром, Красою та Благом. Культурфілософський підхід дозволяє інтегрувати в цій сфері уже наявний досвід осягнення духовності та створює умови для подальшого цілісного міждисциплінарного дослідження цього феномена. Цей підхід сприяє означенню духовності, що повною мірою розкриває суть цього поняття: духовність – осягнення та усвідомлене вираження ін-

дивідом вищих ідеалів та принципів буття, що уможлиблюють його внутрішню та зовнішню гармонію, стимулюють творче самовдосконалення.

Духовність, з позиції своїх онтологічних основ, також є певним синтетичним утворенням, яке не редукується до якогось окремого начала (природного, соціокультурного, індивідуально-особистісного), і всеохоплюючою єдністю. Багатомірний потенціал духовності, накопичений у культурі людства, розкривається через діяльнісно-вольові пориви особистості й виражається в поліваріативних формах культурної творчості. Духовність відображає цілісність та багатомірність буття людини у Всесвіті, формує вектор її цілеспрямованої діяльності на шляху до гармонії та досконалості, забезпечує вольове прагнення особистості до цілісності, конструктивного психодуховного самовираження та самореалізації. В цьому проявляється єдність природних, соціокультурних, індивідуально-особистісних зародків духовності. За посередництвом духовності зникають суперечності між началами свободного творчого духу і природної необхідності, вибудовується сутнісна вертикаль буття людини в культурі, що розмежовує конструктивні та деструктивні аспекти (піднесене-нище, прекрасне-потворне, добро-зло).

Та в реальному житті культурного світу постійно виникають певні деформації духовності, її модифікації та антиподи, пов'язані з особливостями існування та розвитку людства. Подобою духовності стає квазідуховність, яка являє собою поверхневий, пасивний прояв психічно-духовного людського потенціалу, викривляючи основні антропологічні характеристики духовності й унеможлиблюють забезпечення цілісності внутрішнього світу особистості. Квазіодуховність виражається у недовершених, неповноцінних, часто формальних проявах людських задатків у різних видах життєдіяльності. Антиподи духовності (антидуховність) – усвідомлені, агресивні пориви до зла та насилля, що створюють небезпечну тенденцію до нарощення та примноження хаотичних і деконструктивних процесів у житті суспільства. Тож межа між духовністю та антидуховністю проходить по демаркаційній лінії між істиною та оманю, красою та потворністю, свободою та рабством, розвитком та деградацією тощо. Сучасна культура потребує переходу людства до синтетичного рівня духовності, що абсорбує найкращі досягнення й закріплює

найвищі атрибутивні характеристики існування людини в єдиній цивілізаційно-культурній традиції. Такий шлях передбачає унікальне та неповторне індивідуальне духовне сходження та перетворення суб'єктів. Саме духовна множинність способів вдосконалення культури підвищує адаптаційні та ідентифікаційні можливості індивіда, визначає вибір варіантів гармонійної самобутності, якісно нових смислів. Перехід до глобального духовного самобуття змушує по-новому переосмислити місце духовних традицій в історії людства. Останні ж надають стабільності соціокультурному буттю й дозволяють духовності залишатись найважливішою складовою культури, забезпечуючи авторитет принципів гармонійного існування індивідів у світі.

Важливе значення в афірмації духовності в культурі, у формуванні нового способу духовного буття належить системі освіти та духовного виховання, що пробуджують творчий дух людини, закріплюють ціннісні основи, скеровують на позитивну вільну творчу діяльність [4, с. 320–328]. Ці аспекти дозволяють розкрити нові адаптаційні можливості особистості в умовах сьогодення, в багатополісному полікультурному світі.

Література:

1. Ин-Сук Ча. Глобализация, культурная идентичность и развитие личности / Ча Ин-Сук // Вест. Рос. филос. о-ва. – М., 2003. – № 3. – С. 24-33.
2. Тихонова С. В. Пространственные структуры эпохи «пост»: человек в глобализирующемся мире / С. В. Тихонова. – Саратов : Изд. центр СГСЭУ, 2005, – 124 с.
3. Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «політика визнання» / Ч. Тейлор. – К. : Альтерпрес, 2004. – 172 с.
4. Ясперс К. Духовная ситуация времени / К. Ясперс // Смысл и назначение истории. – М., 1991. – 527 с.